

Q. D. B. V.

DE

ORDINE,

qui dicitur,

ENSIFERORUM.

*publicè disputando vires
experietur,*

P R Æ S I D E

CONRADO SAMUELE
SCHURZFLEISCHIO,

Profess. Publ.

ANDREAS Hornung/

Revalia-Livonus.

In Auditorio Majori.

ad d. III. Jan. Anni cbs lsc XXCV.

WITTENBERGÆ,
Ex officina SCHRÖDTERI, Acad. Typogr.

BIBLIOTHECA
ACADEMIE
DORPATI

III. His temporibus congruè Albertus, tertius in serie Antistitum Livonorum, qui Rigam, ad Dunam fl. situ ad aspectum pulchro structam, quanto potuit conatu munivit, ut sedes ibi esset & præsidium contra feroces & non Christianos populos, & belli robur foret seminariumque coloniarum. *Albertus Cranzius Vandalie lib. VII. cap. 21.* Sed origo Rigæ ab altiore initio repetenda, atque cum ætate Meinhardi, primi Rigensium Antistitis, conjungenda est, ita ut respondeat an. MCXXCVI. si temporum rationes ineantur. Quam sententiam Arnoldi testimonio firmamus, quippe qui ad eosdem calculos revocat, annumque sedis ibi constitutæ definit, quem modò tradidi, & approbavi. *h. VII. c. 9.* Hinc locus ille cultus, religionisque causa frequentatus, & post decessum Meinhardi ac Bertholdi Antistitum, moenibus circumdatq; communicusq; est, quod accidit, Alberto Antistite, qui effecit, ut formam dignitatemq; urbis obtineret. Non explicatè tradit Joannes Magnus, quum per occasionem rerum Sueogothicarum transit in regiones finitimas, & Rigam metropolin A. M. CLXXXVI. cœpisse affirmat, *hist. Goth. lib. XVIII. cap. ult.* Fallit, si metropolin pro urbe sumit, neque accuratè loquitur, si ultimam sedis episcopi originem denotat, propterea quod metropolis usu juris pontifici sumta seriùs cœpit. Peritior harum rerum fuit David Chytræus, & explicatè scripsit, & in hoc argumento solertiam probavit. *Vandal. p. 17.* Cum quo jungatur Cæsar Baronius in *annal. eccl. t. XII. an. 1186.* Multæ profectò sedes fundatæ, multaq; sacerdotia amplissima instituta sunt, priusquam ex occasione eorum urbes struebantur.

IV. Que auctore equestris ille Ordo initium cepit, mea refert, ut perquiram, etsi non convenit inter scriptores, qui omnem eò contulerunt operam, ut expli-

ca

catam redderent hujus sodalitatis originem, quam tamen multà & longà exercitatione consequi non potuerunt. Mihi in eam curam incumbenti quærendus est conditor, quem argumenta rerum ostendunt, & à quo rationes temporum non abhorrent.

V. Illo, & adhuc lubrico, rei Christianæ statu Albertus provinciam Episcopi Rigensis administrabat, & manu armisque utendum censebat, cum religio in discrimen veniret, & metuendus esset impetus non cultorum hostium, qui durum servitutis jugum graviter ferebant, neque id aliter depelli posse existimabant, quàm si Riga potentia sedes excinderetur. Igitur Albertus, futuri sollicitus, à Meinhardi, Livonorum *Apostoli* mansuetudine discessit, & belli disciplinâ, armorumque usu invasuros coercuit, & munitâ mœnibus Rigâ, pariter sacra & fortunas omnes in tuto collocavit. Commodum tunc *Fratres* sacram militiam professi, ad tuendam religionis causam exciti, insignia duorum rubri coloris ensium, ab Innocentio III. susceperunt, & mutò se cohortati, pro religione propaganda strenuè certarunt, ut spatium terrarum, quas occupaturi essent, sub auspiciis Germanicis possiderent. *V. Caspar Schutz in Chron. rer. Pruss. p. 16. Balthasar Ruffovius in Chr. Livonico, ex eoque Nicolaus Specht in oratione de Livonia, qua anno MDCXXX. evulgata est, Joannes Isacius Pontanus in hist. rerum Danicarum lib. VI. p. 290. Cyriacus Spangenberg in eo corrigendus, quòd Bertholdum priorem Alberto Antistitem appellavit Archiepiscopum, in speculo Nobilitatis lib. XI. cap. 10. Joannes Caspar Venator de Mariano Teutonico equestri Ordine lib. I. cap. 2. Franciscus Modius in libro singulari de Ordinibus ecclesiasticorum origine faretur, sibi non liquere, quo argumento aut auctore*

A 3

far-

fratres militiae sacrae insignia sua gerant. Christophorus Hartknoch ex auctore Chronici Ordinis refert, hos Equites ab Alexandro III. Pont. Rom. institutos, & confirmatos, Albertoque Episcopo fuisse additos, in animadversionibus ad Petri Dusburgii Chronicon Prussiae part. III. cap. 28. Quod vero non est consentaneum, & prorsus atque omnino temporum argumentis repugnat. Nam diu ante factis concesserat Alexander III. quam sodalitas haec instituta, & assensu Pontificis confirmata est, quod fasti Pontificum, & annales illorum temporum ecclesiastici iuxta & profani evincunt. Anno MCXXCI. vivis exemptus est Alexander III. ut recte in annalibus Caesar Baronius supputavit. Anno autem MCCV. Ordo equestris firmam societate coivit, & auctoritate Innocentii III. stabilitus est, ut in annalium ecclesiasticorum Baronii continuatione Henricus Spondanus commemorat ad h. an. Ubi idem nominat duas Innocentii III. epistolas, ab iis diversas, quibus causam ecclesiae Livonicae fidelibus in Saxonia & finitimis tuendam commendavit; quippe ex quibus non elicimus, confirmationem hujus Ordinis ab Innocentio III. esse factam. Nihil de ea in his talibus epistolis reperimus, neque alteras epistolas, quae ad Ordinem spectant, reddidit Spondanus, contentus indicasse Bosquetum, apud quem extant: neque haec mens Spondani fuit, ut auctoritate harum, quas laudat, epistolarum, probare institueret confirmationem Ordinis, quae Innocentio III. accepta fertur. In tota enim hac causa nititur consensu scriptorum, qui de hoc Ordine prodiderunt. In quo probandi genere non satisfacit mihi Hartknochius, novitius & diligens rerum Prussicarum scriptor, in Prussia veteri & nova part. III. cap. 2. A consequenti tamen ratiocinari licet, non posse dubitari, quin praedictus Pontifex con-

confirmarit hunc Ordinem, quem tuendum suscepit, quemque patrocinio suo ornarit. Vid. Innocentii III. epistola 141. & 142. lib. XIII. collat. ep. 191. lib. II. cast. gatoris & plenioris Stephani Baluzii editionis. Idem Pontifex honorifice appellat, & literam majusculam M. designat bona memoria Meinhardum Episcopum Livoniensem, & comparatione temporum instituta admonet, rem Christiani coetus in deterius lapsam, ope & auxilio defensorum instaurari oportere, ep. 191. c. l. Quamvis ibi haud nominarit fratres sacrae militiae, qui Ensisferi dicuntur, utpote qui post Meinhardi tempora, quae Pontifex respicit, societate coiverunt. Verba autem in extremo Innocentianae epistolae posita: omnes, qui ad defendendam Livoniensem ecclesiam & Christianos in illis partibus constitutos divino zelo succensi duxerint transeundum, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & eis apostolici patrocinii beneficium impertimur: maxime spectant ad sacri belli socios, Christianis laborantibus subsidio ituros, quos spe veniae delictorum, & fiduciam patrocinii excitabat Innocentius III. quae occasio causaque fuit instituendi Ordinis fratrum militiae Christi. Quos expressè nominavit in ep. 141. & seq. l. c. & ep. 119. 121. 123. 128. lib. XVI. Fuit tunc praesul Rigensium Albertus, quo ad clavum sacri muneris sedente, fratres militiae Christi in Ordinem coaluerunt. Igitur contentientibus rerum temporumque argumentis monstrari potest, in epistola 141. qua AL. Rigensi Episcopo inscripta est, non alium denotari, quam hunc, de quo saepius diximus, Albertum.

VI. Illud forte incertum obscurumque videri potest, & adhuc interpretatione indiget, utrum Alberto tertio Livonorum Episcopo invitente & invitante, an etiam adjuvante & auspicante, fundamentum hujus Or-

di-

dinis jactum fuerit, quod sine odio & invidia edisseram, nec laude sua fraudabo Albertum, neque tamen Henrico Spondano assentiar, qui ei titulum *Apostoli* addidit, quem potiori jure, & evidentiori ratione Meinhardo tribuendum duxi: quippe qui more *Apostolorum* non vi & armis, sed verbo & exemplis rudes incultosque populos ad doctrinam salutarem instituit: contra Albertus gladium distrinxit, & bella gessit, ac signa intulit, & docendi partes cum militiae studiis vel conjunxit, vel commutavit. Nullae ceteroquin tabulae etiamnum extant, quibus coepti hujus Ordinis gloria Alberto vindicatur: quinimò suppetunt argumenta, quae ostendunt, inter Episcopum & Ordinem multas & magnas fuisse lites atque aemulationes. Proinde Innocentius III. omni consilio & industria elaboravit, & componendi disfidii causa auctoritatem suam interposuit, ac Episcopo, nisi acquiesceret, sacram censuram denunciavit. Etenim praesul Rigensis in parte emolumentorum & *redituum* Ordini facebat negotium, injuriamque inferebat: quam facere eum vetuit Pontifex, & justitiae ac aequitati consuluit, & fidem patrocini Magistro fratribusque militiae datam praestitit, nihilque praeter officium admisit, siquidem ad tuendam Magistri fratrumque causam pertineret. *V. epistola Innocentii paulo ante dicta.* Tum vero Arnoldus, gnavus, & aetate proximus probatissimusque scriptor, literis mandavit initia & originem Ordinis, sed de auctore ejus Alberto Episcopo nihil consignavit, & paulo post similitatem altercationemque inter hunc, & fratres militiae exortam percensuit, ubi nihil annotavit *Bangertus*, etsi habere potuit, unde lucem adferret, nominatim ex Innocentii III. epistolis, quae hoc negotium maximopere illustrant, *ep. 141. 142. lib. XIII.* Ita autem scriptum reliquit

quit *Abbas Lubecensis Arnoldus lib. VII. cap. 9. Multi etiam continentias voventes, & soli Deo militare cupientes, formam quadam Templariorum omnibus renunciantes, Christi militia se dederunt, & professionis sua signum in forma gladii, quo pro Deo certabant, in suis vestibus praeferebant.* Nec ideo tamen Ordini Templariorum subjecti erant, atque ea de causa suo & peculiari signo ab illis discernebantur, ut anno tertio decimo Pontificatus Innocentius III. ad Albertum in Livoniam perscripsit. Post haec idem Arnoldus refert sequentia, *Orta tamen fuit inter Dominum Episcopum (Albertum) & fratres supra dictos, qui Dei milites dicuntur (quorum tunc Magister erat Volquinus) quadam intestina similitas & mirabilis quedam altercatio. Dicebant sane fratres, ipsorum juris esse tertiam partem totius gentilitatis, quam Dominus Episcopus vel verbo praedicationis, vel violentiae expeditionis obtinere potuisset. Quodcum Episcopus omnino eis negaret, facta est inter eos gravis discordia, ita ut multum contra ipsum in curia Romana laborarent, nec minus Dominus Episcopus suam sententiam confirmaret.* Quare Innocentius III. Christianae reipublicae utile futurum ratus, compositionem suavit, & capita conventionis auctoritate sua approbavit, ea lege, ut Ordo tertiam partem terrarum Lettiae & Livoniae concessu Rigensis Episcopi teneret, & illarum ratione Magister Ordinis obedientiam sponderet, neququam vero onus servitii praestandi imponeretur, nisi quatenus ad defensionem ecclesiae, & operam bello contra infideles navandam pertineret: reliquas terras, quas extra Lettiam & Livoniam ditionis suae facerent, Episcopi beneficio non agnoscerent, & suo jure (salvis Imperii auspiciis) possiderent, *ep. 141. d. 1.* Ex quibus licet perspicere, quae ex ratione & causa is ipse Ordo

do & summâ dignitate auctus, & in Principum Imperii Ecclesiasticorum numerum relatus fuerit: quod tamen ferius, ac diu post tempora Volquini usuenit, quum Valterus Plettenbergius, XLIII. Magister Ordinis in Livonia in senatum Principum ritu solenni adscriptus est, non abnuente Alberto Marchione, Ordinis Teutonici Magistro ultimo, à quo in clientelam Polonicam se daturus, libertatem pactus, *Cruciferorum* Imperio nuncium remisit. Quam principalem dignitatem, & sessionis suffragiis; jus etiam testatur *R. l. 1530. §. 145. Conf. Cbytr. Saxon. l. l. qui Vandalia* (rectius Vendia *inscribitur p. 21. Job. Casp. Venator lib. 1. cap. 2. qui Plettenbergium* *XL. Ordinis Magistrum vocat, initis rationum sumto ab Hermannno Salzio, quo gerente magistratum sedalitatís Prussica, Ensi ferì in Ordinem Teutonicorum militum, qui Cruciferi dicuntur, sunt asciti.*

VII. At enim verò istæ lites, quæ inter Rigæ Antistitem, & sacræ militiæ socios subinde excitatæ sunt, nihil impediunt, quominus Alberto totam hanc instituti per Livoniam Ordinis laudem relinquamus. Nam etsi non inermis, neque inexercitatus miles erat Albertus, tamen suis viribus confidere non poterat, bellumque indies acrius futurum providebat, & subeuntibus animum curis, validas cohortes & matura auxilia quærebat, pro no in hanc sententiam Pontifice, & liberaliter pollicente Dei opem, & omnis admissi veniam, si ad arma irent, quibus pietas prætendebatur, revera autem augendi sacri imperii cupiditas tegebatur. *Albertus Kojalovvix bist. Lit. lib. III, pag. 75.* Gratum hoc Antistiti Rigensium accidit, qui sciret alliciendi artes, & prosperâ rerum famâ, magnisque præmiis milites invitaret. Horum flagrantibus animis opinio belli sacri, & gloriæ studium,

di-

ditescendi spes, & aliena occupandi desiderium faces addiderunt. Nam provinciæ *infidelium* quæ erant extra Livoniam, in belli pretium cessuræ offerebantur: intra Livoniam hæc una muneris administrandi lex erat, ut, quoties flagitaret necessitas, copias suas in campum deducerent, & pro re Christiana propugnarent: de cetero ad præstanda Episcopo servitia non adstringerentur. *Id quod ex monumentis illius seculi; actis istorum temporum, & pactis utrinque conventis, & Innocentii III. epistolis colligi haud obscure potest.* Ad hæc illa sacerdotum equestrium sodalitas, quæ ab aris ad arma arcessita est, non audebat sibi sumere jus instituendi Ordinis in regione aliena, & Episcopo quæsitâ, nisi Episcopus annueret, penes quem concedendi auctoritas fuit. Hinc Albertus II. attritis Equitum rebus, enixè studuit, ut summa ejus Ordinis transferretur ad Magistrum & fratres sodalitatís Teutonicæ, quorum auspicio & ope vires rescicere, & stare contra hostes possent. Quod negotium etsi non statim confectum est, tamen hujus Antistitis intercessio eò valuit, ut Ordinem ab Alberto I. conditum nollet opprimi, & apertè indicaret, eum sibi potissimum curæ esse, quem & in vitæ consuetudinem, & arctissimam foederis societatem recepisset. *V. Petrus Dusburgius Chron. Pruss. part. III. c. 28. Paulus Oderbornius de vita Basilidis libro II, C. Schuz an. 1238.*

VIII. Cum ex consensu & mutuo pacto Prussiæ & Livoniæ Equites sese obligarent, Hermannus à Salza, à gentili prædio cognomen hoc adeptus, cum dignitate Magistri generalis Ordinem Teutonicum in Prussia regebat, qui Ann. MCCXXXVIII. Fratres Livonicos, obsequium profectos, suo & successorum nomine tuen-

B 2

dos

dos suscepit. Non habenti idoneos, sententiæ auctores, qui post Hermanni obitum, *Ensisferos* sodalitati Teutonice conjunctos putant, quos Prussici annales coarguunt, & tabulæ confirmationis Pontificiæ refellunt. Illud autem non ambiguis indiciis liquet, cæso à Lithuanis Volquino, Equites Livonicos coaluisse cum Prussicis, quod consilium pro rei necessitate susceptum atque confectum est: etsi Volquinus hanc gratiam ab Hermanno inire non potuit, magno quidem detrimento Ordinis, & funditus perituri, nisi propter rei Christianæ utilitatem petitioni tam æquissimæ locus tandem datus fuisset. Quæ res labenti jam & fatiscenti Livonicorum militum Ordini opportuna accidit, & Gregorio IX. Pont. Rom. valde probata est, qui hoc ad dignitatem suam pertinere crederet, ut equites Livonici, hoc præsidio tuti essent, & in fide ac clientela Teutonicorum Prussiæ permanerent. Quare eam conjunctionem auctoritate sua firmavit, quod hæc corrigendæ illorum fortunæ ratio expeditissima videretur. Occurrebant animo superiores clades, & fœdi eventus præliorum cum barbaris commissorum, jamque infesta Valdemari Danorum Regis consilia in perniciem Livonicorum militum eruptura timebantur, quum stabili decreto opus erat, ut perpetuâ conjunctione adaugerentur vires utriusque Ordinis, quod causa belli communis, & labor periculumq; par esset. *Petrus Dusburgius* memorat *Dominum Papam*, confecti negotii autorem, qui non fuit alius, quàm Gregorius IX. ejusdem ætatis Pontifex, & in publicis tabulis, in quibus Ordinis privilegia sanciantur, nominatus. *Conf. Venator lib. 1. cap. 2. p. 26. Jo. Is. Pontanus* cetera accuratus elegansque scriptor, nimis studet Valdemari II. partibus, quippe *Vetfeldimu* nationis suæ studiosissimum secutus, & Livonicos
Equi-

Equites non rectè Templarios vocat, nèque in designatione temporum congruit, *hist. lib. VI. an. MCCXXXIV. C. Schuz in Chr. ad h. an.* commodè intelligendus est, quum hortatu Volquini conjunctionem factam scribit, quippe quæ ab eo quidem vehementer expetita, sed non impetrata, & aliquanto post ipsius mortem ad exitum perducta est, prout Dusburgius confirmat. *Conf. Mattheus Dresserus Isag. Hist. millen. VI. p. 295. Chronicon Ordinis Cruciferorum in Hermanno à Salza. Chytraeus in supputatione annorum discrepat, & annum MCCXXXIV. hac memorabili conjunctione insignitum cupit. Job. Baptista Ricciolius* in hoc argumento sibi non constat, & res rationesq; conturbat. *Chronol. Ref. tom. III. p. 93.* Aliqui hic confundunt approbationem Ordinis in Livoniâ cœpti, & confirmationem conjunctionis Equitum Livonicorum ac Teutonicorum: quarum altera ab Innocentio III. facta est, altera ad Gregoriū IX. spectat. Implicatæ hic quorundam rationes sunt, quas nihilo explicatiores reddidit *Christophorus Hartknochius in Chron. Pruss. part. III. cap. II. p. 279.* Ubi si pro Innocentio III. dixisset Honorium III. propius à vero dixisset. Anno MCCXVI. Innocentius III. vivere desit, apud *Nauclerum vol. III. gen. XLI. h. an.* Huic successit Honorius III. qui annum MCCXXVI. supremum habuit, surrogato in ejus locum Gregorio IX. ut est apud eundem *h. an.* Qui omni studio operaque contendit, ut sacræ expeditiones susciperentur, & Ordini Equitum enses ferentium, remedio necessitate expresso, consuleretur. Hinc sequentia monumentis commendavit *Nauclerus Vol. III. gen. XLII. Erant per id tempus in Livonia fratres religiosi, vulgò dicti, de Gladio. Hi præter crucem habebant in vestibus gladios affixos, militabantque pro fidei defensione contra paganos. Et quia*
B 3 vide

videbant negotium Ordinis B. Mariae Indies prosperari, habitis hinc inde tractatibus, per Rom. Pontificem voluntariè se passi sunt Teutonicorum religioni uniri. Hucusque Nauclerus, qui constituit signatque annum conjunctionis 1239: quo Pontificatum Gregorius IX. Imperium Occidentis Fridericus II. Orientis Balduinus II. tenebat.

IX. Eodem tempore honestis utrinque conditionibus approbatum est, ut Riga deinceps omnium Prussiae sacerdotiorum caput esset, & ab omnibus Prussiae Antistitibus summo honore & veneratione metropolis agnosceretur. Quod rebus utrinque sine odio & invidia constituendis perutile, atque ab æquitate haud alienum est visum, ut quemadmodum Livonici equites in fide & clientela Ordinis Mariani se futuros magno Magistro fidem dedissent, sic Antistites Prussici deinde Archiepiscopo Rigensi obnoxii censerentur, æmulationumque occasiones inter utramque nationem apto salubris temperamenti instituto præciderentur. Statim ut hæc acta sunt, Gregorius IX. commodi & dignitatis suæ causa, officio non defuit, & omnia, de quibus ultrò citroque convenerat, rata habuit, atque adeò Albertum hujus nominis II. in serie Rigensium Antistitum V. primum autem inter omnes Archiepiscopum ritu solenni inaugurandum curavit. Pontano igitur non fuit causa, cur dubitaret secundusne, an quintus appellari mereatur, in libro supra adducto an MCC XXXIV. Sed neque hoc melius affirmat, Episcopos Livoniae Revaliensem, Torpatensem seu Derpatensem, Oesiliensem, Curonicum, sive Curlandicum ad metropolin Archiepiscopi Lundensis in Scania fuisse relatos. Hi enim perinde ac Episcopi Prussiae Culmenensis, Sambienensis, Pomesaniensis & Varmienensis,

ex

ex decreto Pontificis, ad metropolin Rigensem pertinebant: Varmienensis postea exemptus, neminem præterquam Pontificem Rom. admisit, sed rebus in Livonia mutatis, non repugnante sede Romana, metropolin Gnesnensem agnovit. Frustra Zeillerus Habsaliae Episcopum annumerat, eumque ab Episcopo Oesiliensi distinguit, sui oblitus, cum ignorare non posset, Habsaliam Episcoporum Oesiliensium extitisse sedem, in Livonia nova descriptione p. 229. collat. p. 266. Tum verò hujus rei ratio habenda fuit Paulo Oderbornio, nimis audacter pronuncianti, Rigam semper fuisse metropolin. Riga, inquit, Archipræsulem semper habuit, in libro II. supra laudato. Nam quatuor certè Præsules Riga ab initio originis suæ habuit, Meinhardum, Bertholdum, Albertum & Nicolaum: Archipræsulum dignitatem ibi auspicatus est Albertus II. In quo annales ecclesiastici illius gentis cum externis scriptoribus, Martino Cromero, Arnoldo Vetsfeldio, Davide Chytræo, Jo. Il. Pontano, Caspare Bruschio, consentiunt, & summam legi atque conferri possunt Balthasar Ruslovius, & Aubertus Miræus, ille in Chronico gentis suæ Germanico, hic in notitia Episcopatum, & lib. de Orig. Ord. equest. ubi tamen plerumque in nominum & rerum designatione hæsitavit. Alioquin de Archiepiscopo Scaniae fatendum est, ejus auctoritatem & jurisdictionem ecclesiasticam in Septentrione olim latissimè patuisse, atque ex edicto Hadriani IV. Pontif. primatum regni Sueogothici tenuisse, & hujus auctoritate muneris ecclesias ibidem procurasse, & Esthoniae, regno Sueonum tunc conjunctæ, Episcopos imposuisse, ut intelligitur ex Petri Cellensis ep. XV. lib. VI. Quare sic tandem Esthonia Polonis in vasoribus erepta, & pace Olivensi cessa, doctilimino rediit ad Suedos, quorsum spectat 55. IV. pacis Olivensis.

IX, Po-

IX. Postea Livonici Equites, redintegratis *conjunctione* viribus, majori in finitimos odio exarserunt, Danisque pactione placatis, ductu Hermannii Valki Magistri Russis Plefcoviam eripuerunt: hinc cum ingenti exercitu ad Curonos subigendos processerunt, ac Lithuanis iusta acie prosligatis, coepto bellandi adeo non destiterunt, ut quoque Semigalliam peterent, ac ditioni suae subicerent, & rebus secundis elati, cladem sibi ac prope Ordini suo interitum afferrent. Nec mirum est, expeditiones eas non esse prosperas, quae iusta ex causa non suscipiuntur, quamvis fortuna ad tempus indulgeat, & ambitioni blandiatur. Nam & ante fatalem conversionem praeferosces Samogitas, quorum impetus frangi non poterat, domuerunt, & finium controversias cum Lithuanis ferro & armis transegerunt, & belli Polonici molem fortiter sustinuerunt, donec suis tantum viribus, nondum conjuncta Lithuania, militaret. Russos e sylvis & solitudinibus egredi ausos, in ipso belli conatu represserunt, cum nondum Scythis in Asiam porrectis imperarent, quorum regna Basilides oppressit, & Casani atque Astrachani accessione auctus, potentiam Livonicae sodalitati terribilem conflavit. Priusquam vero ab externis hostibus infestati & attriti sunt, armis in viscera versis, ignari instantium, haud obscura signa exitii dederunt. Etenim prosperis rebus, bellorumque successibus inflati, contra promissorum pactorumque fidem, multa insolenter fecerunt, & onanem Archiepiscopi Rigensis potestatem sibi sumere, jusque & dignitatem Livoniae Principis, quae ad eum spectabat, sibi tribuere, & arces possessionesque invadere, & trahere ac transferre opes, & quovis modo incepta perficere decreverunt. Inter hos Joannes Osthoffius à Mengeden, Magister Livonorum Equitum, ira & ambitione in-

incitatus, copias eduxit, & Sylvestrum Rigae Archiepiscopum adortus est, nec cupiditati suae modum statuit, & pacem foedusque rupit, eo maxime rerum statu, quo Teutonici Equites bello Polonico distracti, de summa rerum periclitabantur. Quibus rebus evenit, ut neutri suam dignitatem tueri possent, nec meliore loco essent res Prussorum, quos praeter alia temporum mala, tunc summa difficultas numaria premebat, adeo ut conducti milites ob stipendia non persoluta turbarent, & plerasque Prussiae urbes pignoris nomine Polonis obligarent, quas Casimirus Rex repetenti Magistro generali neutiquam reddidit, & quomodo reliqua Prussia potiretur, cogitavit. *Vid. praeter Russovium Chytrus p. 20. d. 1. Penator lib. II. cap. 8.* Sed hos aliosque superiorum Livoniae Magistrorum errores correxit Valterus Plettenbergius, cujus prudentia omnium monumentis celebratur, & fortitudo notior testatiorque est, quam ut hoc loco à me describatur. Qui simulatque ad provincialis Magistri dignitatem pervenit, nihil antiquius habuit, quam ut intestina Livoniae dissidia componerentur. Id consilium ei bene cecidit, postquam Rigenses cum Ordine in gratiam redierunt, & metu communis periculi, quod à Russis imminebat, auxilii atque officiorum societate denuo se conjunxerunt. Quare Russos in Livoniam progressos repulit, exercitumque eorum fudit, nec multo post praelio apud Plefcoviam commisso, magnam hostium stragem edidit, & Russorum Scytharumque circiter centena milia delevit, reliqui fugam dilapsi, vel audito Germanorum nomine, cohorrerunt. Hinc Russi quinquaginta annorum inducias petere coacti, Livoniam populari deserunt, nec sine perturbatione cladis proximae recordati, victores Germanos viros ferreos appellarunt. *Alexander Grahnus in Sarmatia Europaea, & speciatim in Livonia descriptione.* Hic est Plettenbergius, quem Carolus V. in Prin-

Principum Imperii numerum ascripsit, quo Magistri provinciam tuente, equitum Livonicorum res maxime flo-
ruerunt.

XL. Cum Valtero Plettenbergio, Ordinis hujus felicitas extincta est, propterea quod sequentes Magistri sublatâ æquitate, & neglecto concordia studio, per malas dominandi artes ad opprimendum Rigæ Archiepiscopum, & occupandum totius Livoniæ imperium connitebantur. Grave hoc in primis videbatur Archiepiscopo Guilielmo, summæ familiæ Principi, magnisque necessitudinibus innixo, & Regis Poloniæ Sigismundi ex sorore nepoti, haud passuro eripi libertatem. Quam cum suis viribus tueri non posset, cum Rege Poloniæ de patrocínio ac defensione actum est, quod Equites, potentia suâ fretos, ab incepto non retraxit. *Movetur bellum, & in arce Kokenhusana obsidetur Archiepiscopus, nec multo post ad deditiõnem compulsus, in custodiam datur, ac integro anni spatio ibi detinetur.* Post hæc Sigismundus Augustus rei indignitate permotus, misit legatum cum plenis mandatis, qui Magistrum ad liberandum e vinculis Marchionem exhortaretur. Sed ille suo & Ordinis malo pertinax, exorari non potuit, ratus eam Præsulis captivitatem per sibi esse opportunam, quâ viam munisset ad opprimendum Archiepiscopum, maxime Ordini suo metuendum. Erat is quidem multas ob res invisus, in primis autem hanc ob causam, quod suo arbitratu quædam contra instituta & leges fecisset, neque expectato Procerum ecclesiasticorum consensu, *Adjutorem sibi Christophorum Ducem Megapolitanum constituisset, & cum Rege jam diu Livoniæ inhiante, atque cum agnato Alberto, ab Imperii societate averso, ad extirpandos Ordinis sui Equites conspirasset, quippe quod, literis interceptis, palam esset.* Archiepiscopus inficiatione facti se defendebat, jure suo non cessurus, quod non dubi-
ta-

taret, Regi se esse curæ, cujus amicitia & necessitudo spem liberationis faciebant. *Multum verò in Magistri, Guilielmi Furstenbergii, moderatione desideratum est, qui legato rebus infectis dimisso, Regem pro Nepote sollicitum, hac repulsâ vehementer commovit, ut eas Magistri injurias haud negligeret, bellumque ex Scto Procerum decerneret, stimulante eum Casparo Munstero, qui Magistrum sibi in eo munere prælatum, sprete pacis consilii pœnam dare cupiebat. Quare ut Furstenbergius totum belli Polonici impetum exciperet, necesse erat, nisi eum mox consilii pœnituisset. Rex etsi ad expeditionem paratus, tamen viciis animum, iramque cohibuit, & placari se passus est, siquidem conditiones de restituendo Archiepiscopo, & sarcien-dis damnis imple-ret. Non obniti ausus Magister, omnia facturam se recipit, & Archiepiscopo custodia liberato, Regem adit, & dicta promissaque præstat.* *Alex. Guagninus in descriptione Livonica, Tilemannus Bredenbathius in historia belli Livonicip. 226. seq.*

XI. Postea è vita excessit Archiepiscopus Rigensis, quando Sigismundus Livoniam defensionis suæ impari conspicatus flagitavit, ut sacramentum sibi diceret, fidemque obsequii religione obligaret. Christophorus Mecklenburgius, quem *Adjutorem* Guilielmus sibi asciverat, foedere & amicitia Erici Sveonum Regis confirmatus, totam Archiepiscopi regionem sibi vindicabat, sed in initio & conatu resistendi captus, atque in Poloniam abductus, plus quinque annis in custodia permansit. Cetera Livonia, quæ Ordini parebat, captivitate Magistri Furstenbergii, cujus liberandi gratia Ferdinandus Cæsar, & Magnus Teutonici Ordinis Magister Wolfgangus, dimisere Legatos in Russiam, qui post multas negotiorum itinerumq; molestias, spe frustrati in Germaniã redierunt. Furstenbergius, in quem Russorum Imperator culpam
C 2 belli

belli contulit, diu in vinculis habitus, & in ea calamitate mortuus est, cum torus ille tractus, quā in Ordinis fines descriptus erat, magno in metu periculoque versaretur. Ita potiundæ Livoniæ occasionem nactus Rex, amplas & opulentas, ac sanguinis Germanici impendio partas regiones, ab Imperio Germanorum, sine Imperatoris & Principum assensu sejunxit, terrasque antea Archiepiscopo, & Magistro obnoxias, in ditionem Polonicam redegit, atque in Lettia & Livonia *ducatum* instituit, ac regno Poloniæ conjunxit; Curlandiam & Semigalliam Gotthardo Kettlero, quem Furstenbergius *Adjutorem* sibi, sumserat, titulo & dignitate Ducis, lege beneficiariā tenendas, MDLXI. attribuit atque concessit. V. Salomon Neugebauer *hist. Polon. lib. VIII. Chytraus in Saxonia p. 21.* Revalia, murus & propugnaculum contra Russos, Erico Svecnum Regi sepermisit, & Magistro Livoniæ obsequium renunciavit, quam tota deinceps Esthonia secuta est, & imperio ditionique Regis se subiecit. Priusquam hoc fieret, Carolus V. ut pacta Gandavensia docent, patrocinium tutelamque hujus provinciæ Regi Suediæ obtulit, propterea quod Russi cum infestis signis in Harriam moverant, & omnia crudeliter diriperant, Revaliam occupaturi, nisi Revaliensis populus, accepto præsidio, contra vim impetumque hostium se firmasset. Hæc Joannis Basilidis irruptio contigit anno MDLV. quo terror & desperatio plurimorum animos incessebat, cum immanitatis Russicæ nullus finis modusque esset, & rapinæ, caedes, vastitasque & solitudo passim conspicerentur. Igitur vel deditiōne paciscenda servitus Russica, vel patrocinium præsidiumque Svedicum certe admittendum erat. Caesar, præter alias rerum temporumque difficultates, magno locorum intervallō disjunctus, opem ferre non poterat, neque alia liberandi ratio occurrebat, quam ut in patrocinii clientelaris fidem acciperetur. Qua de causa Ferdinandus I. & Maximil. II. non repugnarunt, quominus tota ea provincia sub tutela Svedica se defenderet, & si supra, atque Imperii jure servato, consulere salutem suam, ac profligaret Russos, qui jam plerasque urbes & tractus, in potestate sua habebant, & cupiebant, operamque dabant, ut Magnus Holsatiæ Dux fiduciarium & clientelare regnum beneficio Joannis Basilii agnoscendum consequeretur. V. David Chytraeus *Chron. Sax. lib. XX. Simon Scharidius 1671 in Germanicarum t. IV. p. 140. Michael Caspar Lqudorpius*